

Täydennys matkaansaattohartauskanteluuni oikeuskanslerille

Kantelija: Dos. Jouni Luukkainen

puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry, www.ateistit.fi

Castréninkatu 10 C 53, 00530 HELSINKI

p. (09) 7534 703, (09) 191 51443, jouni.luukkainen@helsinki.fi

Kyseinen kantelu: Tuon kantelun päiväsin 23.6.2005 ja jätin 28.6.2005, ja kanteluni koski sitä vääryyttä, että Phuketin lentokentällä järjestetään luterilainen matkaansaattohartaus Aasian tsunamin suomalaisvainajista myös uskonnottomille.

Aiemmin olin kannellut oikeuskanslerille 10.3.2005 siitä vääryydestä, että Helsinki–Vantaan lentoasemalla järjestetään ekumeeninen muistohetki Aasian tsunamin suomalaisvainajista myös uskonnottomille. Oikeuskansleri ratkaisi kanteluni 21.3.2005 (dnro 255/1/05). Ennen kuin vastaus saapui 30.3.2005, olin ehtinyt 23.3.2005 toimittaa kanteluni täydennyksen, joka siis myöhästyi.

Nämä kaksi kanteluani liittyvät oleellisella tavalla kanteluuni 9.12.2004 oikeuskanslerille siitä, että evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen sallima uskonnottomien vainajien siunaamiskäytäntö on hautaustoimilain vastainen. Lyhyt kirjoitukseni oli oikeastaan vain saate liitteenä olleelle artikkelilleni *Kirkkojärjestystä on korjattava* [Vapaa Ajattelija 2–3/2004, 56–63]. (Oikeastaan liitteenä oli artikkelin samasanaisen html-verkkomuodon tuloste, mutta painetunkin muodon toimitin oikeuskanslerille yllä mainitsemani täydennyksen 23.3.2005 liitteenä.) Täydennän tätäkin kanteluani tällä samalla päivämäärällä 29.7.2005.

Olen saattanut nämä kolme kanteluni ja niistä yhteen saamani vastauksen myös opetusministeriön kaudeksi 22.1.2004–31.12.2005 asettaman hautaustoimilain seurantatyöryhmän tiedoksi. Olen pyytänyt työryhmältäkin toimenpiteitä.

Täydennys:

a) Kaikki kolme kanteluani perustuvat siihen luonnolliseen ja asiat selkeyttävään, mutta vasta nyt muotoilemaani kantaan, että uskonnollinen yhdyskunta saa ottaa tähän yhdyskuntaan kuulumattoman vainajan ruumiin tai tuhkan uskonnonharjoittamisensa välikappaleeksi tietysti vain kyseisen henkilön eläessään antamalla **kirjallisella luvalla**. Lupa koskisi tällöin tuon uskonnollisen yhdyskunnan mukaisia hautajaisia, vaikka sitä voitaisiin sitten soveltaa laajemminkin, kuten juuri kantelussani tarkastelemini matkaansaattohartauksiin, ja luonteeltaan lupa olisi tietysti joko yhdyskunnalle esitetty *toivomus* tai omaisille hautajaisjärjestelyjä varten annettu *suostumus*. Lupakäsitteeseen sisältyy, että henkilön ei tarvitse luvan epäämistä erikseen ilmoittaa, vaan siihen riittää, ettei hän lupaa anna.

Tämän mukaisesti on ajateltava, että minkä tahansa uskonnollisen yhdyskunnan osallistuminen sellaisen uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman vainajan hautaamiseen, joka ei ollut jättänyt selvää (kirjallista) toivetta minkään uskonnollisen

yhdyskunnan mukaisesta hautaamisesta tai suostumusta sellaiseen, ei ole vainajan tahdon mukaista, vaan on hänen tahtonsa vastaista. Mitään erillistä ilmoitusta tästä ei vainajalta tarvita, ei myöskään erillistä toivetta tai ohjetta siitä, kuinka hautaaminen sitten olisi järjestettävä. Erityisesti ohjeiden puuttuminen merkitsee siviilihautamista.

b) Mielestäni a-kohdassa esittämäni on hautaustoimilain mukaista ja siitä poikkeaminen hautarauhan rikkomista. Kirkkojärjestys on ristiriidassa a-kohdan kanssa, ja se on hautaustoimilain ja rikoslain vastainen, sillä hautaan siunaamiselta välttyäkseen olisi kirkkoon kuulumattoman ihmisen erikseen ilmoitettava tahtovansa toisin.

c) Vainaja joutuu matkaansaattohartauden tai ekumeenisen muistohetken kohteeksi jopa silloinkin, kun kirkkojärjestys estäisi vainajan hautaan siunaamisen. Silti käsittääkseni kirkkojärjestyksen korjaaminen sitä koskevassa kantelussani vaatimallani tavalla oikaisisi tilanteen sikäli, että kirkkoon kuulumattoman tsunamin uhrin kristilliseen hautaan siunaamiseen tarvittava vainajan kirjallinen toivomus (tai suostumus) tai sellaisen puuttuminen olisi samalla helposti selville saatava ohje sille, järjestetäänkö vainajalle kotiuttamisessa kristilliset seremoniat vai ei.

Toisaalta matkaansaattohartauksien ja ekumeenisten muistohetkien käytäntöjen korjaaminen kanteluissani vaatimallani lailla, siis niin, että niitä varten tarvittaisiin vainajan antama kirjallinen lupa muodossa tai toisessa, johtaisi, tai ainakin toivon, että johtaisi, myös kirkkojärjestyksen korjaamiseen vastaavalla lailla. Täten kaikki kolme kanteluani liittyvät toisiinsa.

d) Aasian tsunamiin liittyvät kanteluni ovat merkitykselliset jatkoakin varten, sillä suuronnettomuuksiin ja niiden jälkihoitoon varaudutaan etukäteen tästä onnettomuudesta oppia saaneina aiempaakin järjestelmällisemmin. Vainajien kohtelulle laaditaan ohjeet myös mahdollisissa vastaisissa onnettomuuksissa. Jos nyt käsiteltävänä oleviin käytäntöihin ei puututa, niitä koskevat ohjeet olisivat arvatenkin lähtökohta vastaisille ohjeille. Suuronnettomuuden kuolonuhriksi voi joutua kuka tahansa, ja uskonnoton joutuisi siis ajattelemaan, että silloin hänen ruumiinsa, jos se onnekkaisesti löydettäisiin ja tunnistettaisiin, sitten häväistäisiin uskonnollisella seremonialla hänen voimattaan edes tehdä omilla ratkaisuillaan asialle mitään. Tältä kannalta katsoen siis kuka tahansa uskonnoton on mitä oikeutetuimmin tuomitsemaan myös nyt harrastettavan käytännön. Ja nimenomaan nyt harrastettavan, sillä kuoltuaan ei enää voi tuomita osakseen tullutta epäkunnioittavuutta. Ei tarvitse tietää, onko tsunamin uhreissa ollut uskonnottomia; riittää huomata, että ohjeiden periaate ei olisi säälinyt eikä säälisi yhtäkään uskonnotonta, koskaan.

e) Presidentti Martti Ahtisaaren johtama Aasian suuronnettomuuden tutkintalautakunta antoi loppuraporttinsa 15.6.2005. Kyseessä on Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus A 2/2004 Y, *Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004* (<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/95000.pdf>). Selostan ja kommentoin sitä seuraavassa kanteluuni liittyvältä osin. Valitettavasti en huomannut tehdä tätä itse kantelussani, mutta vahinko ei kuitenkaan ollut suuri.

Luvussa 1.4.3 ministeriöiden toimenpiteistä on sivulla 44 opetusministeriön kohdalla kerrottu seuraavaa:

Ministeriön toimialalla Kirkkohallitus käynnisti kriisiorganisaationsa sekä ohjeisti seurakunnat, Thaimaassa olevat työntekijänsä ja vainajien kotiuttamiseen osallistuvat työntekijänsä. Kirkkohallituksen edustaja osallistui myös valmiuspäällikkökokouksiin.

Suomen Lähetysseurakin mainittiin samassa yhteyssä, mutta ei vainajiin liittyvänä. Kirkkohallitus oli siis mukana korkealla johtotasolla.

Luvussa 1.5.4 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnasta kerrotaan sivulla 61 kohdassa 1 kirkkohallituksesta seuraavaa:

Kirkkohallituksen edustajat osallistuivat ministeriöiden valmiuspäälliköiden vahvennettuun työryhmään 29.12.2004–3.1.2005. Siellä sovittujen periaatteiden mukaan kirkkohallitus ohjeisti seurakuntia, järjesti pappistyövoimaa kriisialueelle ja nimesi edustajia toimeenpaneviin työryhmiin. . . . Kirkon edustajat olivat mukana sisäasiainministeriön poliisiosaston työryhmässä, joka valmisteli ja vastasi vainajien vastaanottoseremonioista kotimaassa. Uhrintunnistustyöryhmän mukana Thaimaassa on ollut osan aikaa kaksi pappia.

Ei tästä lainauksesta eikä myöskään sivulla 62 olevasta Suomen Lähetysseuran toimintaa koskevasta kohdasta 2 käy selville, oliko joka kerran vainajia kotimaahan lähettävässä paikalla Thaimaassa aina pappi, joko kirkkohallituksen lähettämä tai SLS:n. Toisaalta lautakunta keskittyi onnettomuuden jälkihoidonkin tutkinnan osalta paljolti vain sen ensimmäiseen vaiheeseen, 5.1.2005 asti. Otteista käy joka tapauksessa ilmi sisäministeriön poliisiosaston ja kirkon yhteistyö vainajien vastaanottoseremonioiden valmistelussa.

Uhrien tunnistamista käsittelee luku 2.6. Sivulla 97 kerrotaan:

Sisäasiainministeriö lähetti 30.12.2004 yhteensä 18 henkilöä Thaimaahan etsimään suomalaisia, auttamaan tunnistuksessa sekä järjestämään vainajien kotiinkuljetusta. Ryhmä koostui poliisialan, pelastusalan, sielunhoidon, ulkoasioiden, oikeuslääketieteen ja vainajien käsittelyn asiantuntijoista. Ryhmää on myöhemmin useaan otteeseen täydennetty, ja osa on palannut takaisin Suomeen.

Sivulla 98 kerrotaan, että keskusrikospoliisi keräsi kadonneiden omaisilta Interpolin kansainvälisesti käytössä olevien lomakkeiden mukaiset AM- eli ante mortem -tiedot (eli tiedot uhrista ennen kuolemaa) ja DNA-vertailunäytteet, jotka toimitettiin Thaimaahan uhrien tunnistusryhmälle, ja että muutamia pikkulapsia lukuun ottamatta kaikista kadonneista suomalaisista saatiin kootuksi hammastiedot.

Huomautan, että tällöin olisi voitu myös selvittää kirkkoon kuulumattomien kadonneiden osalta, olivatko he jättäneet kirjallisen toiveen hautaan siunaamisesta. Sisäministeriön poliisiosasto olisi voinut sellaisen selvitystehtävän poliiseille antaa, koskapa sen työryhmä valmisteli vainajien vastaanottoseremoniat kotimaassa.

Alustavasti tunnistettujen vainajien kotiuttamisen selostus lähtömaan osalta sivulla 98 päättyy seuraavasti:

Thaimaassa lentokentällä pidetään jokaiselle kotiutettavalle vainajalle samansisältöinen ns. matkaansaattotilaisuus.

Siis **matkaansaattotilaisuus**. Jos se tosiaan on samansisältöinen kaikille, niin se on juuri (luterilainen) matkaansaattohartaus, josta kantelin. Tutkintalautakunta on ollut kovin huolimaton tai oikeastaan huoleton sivuuttaessaan tämän tilaisuuden luonteen esittelyn, vaikka se on kertonut uhrintunnistustyöryhmän mukana olleista kahdesta papista ja ”sielunhoidon asiantuntijoista”. Mitä hoitoa nuo papit vainajille antoivat, sellaisillekin, jotka mitään hoitoa eivät papeilta olisi edes pyytäneet, jäi lautakunnalta selostamatta. Kuitenkin tilaisuudet rikkoivat sellaisten vainajien hautarauhan, kuten olen kantelussani perustellut.

Kotimaan päästä selostus sivulla 98 ei paljasta uutta, mutta esitän sen vertailun vuoksi:

Helsinki-Vantaan lentokentällä on erityinen, kaikille samanlainen vastaanottoseremonia, joka ei ole avoin yleisölle eikä tiedotusvälineille. Lentokentällä poliisin ja ulkoasiainministeriön edustajat ottavat vainajat vastaan. Lentokentällä järjestetään erillinen tilaisuus, ekumeeninen hiljainen hetki, johon vainajien omaiset osallistuvat.

Tässä selostuksessa on kyllä ilmeisesti yhdistetty yhdeksi tilaisuudeksi hiljainen hetki ja ekumeeninen muistohetki, jotka ovat kaksi eri tilaisuutta tässä järjestyksessä. Lautakunta ei ole välittänyt olla huolellinen tässä asiassa, jossa kuitenkin tekstin mukaan uskonnon harjoittamiseen osallistuisivat niin omaiset kuin vainajakin silloinkin, kun omaisille se olisi ja vainajalle olisi ollut omantunnon vastaista.

Seuraava lainaus sivulta 98 tekee erityisen selväksi sen, että dokumentti vainajan toiveesta saada kirkollinen hautaan siunaaminen ja siitä tulkittavissa oleva vainajan suostumus matkaansaattohartauteen ja ekumeeniseen muistohetkeen olisi ollut helppo hankkia, jos sellainen dokumentti olisi ollut olemassa:

Keskusrikospoliisiin perustettiin 3.1.2005 erillinen omaisryhmä, joka hoitaa yhteydet kadonneiden ja kuolleiden omaisiin. Tämä toiminta on osoittautunut tarpeelliseksi ja siitä on saatu paljon myönteistä palautetta.

On muistettava, että poliisin toiminnan on oltava rikoksia ehkäisevää; tässä tapauksessa se olisi ollut hautarauhan rikkomisen estävää.

Järjestelyjen syntymistä valaistaan vielä sivulla 98:

Kotiuttamisjärjestelyistä sovittiin valmiuspäällikkökokouksen 29.12.2004 tekemien päätösten perusteella perustetussa sisäasiainministeriön työryhmässä, johon kuuluivat myös ulkoasiainministeriön ja kirkkohallituksen edustajat.

Siis kanteluni kohteena olevat kolme viranomaisstahoa muodostivat kyseisen työryhmän.

Tapahtumia aikajärjestyksessä kuvaavassa Liitteessä 2 sivulla 193 on viimeisen raportointipäivän 5.1.2005 kohdalla vielä pieni lisätieto:

08.00 (Suomen aikaa) Valmiuspäällikkökokous, jossa käsiteltiin jatkotoimintaa, vainajien kotiinkuljetuksen järjestelyjä ja vastaanottoseremonioita lentoasemalla sekä www-sivujen luontia neuvojen ja avun tarvitsijoita varten.

f) Tarkastelen vielä ilmeisesti samoin 15.6.2005 julkistettua tutkimusraporttia *Tiedonkulku ja viestintä Aasian hyökyaaltokatastrofissa*, Valtioneuvoston julkaisusarja 7/2005 (<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedostot/pdf/fi/95059.pdf>). Sidosryhmäviestintää koskevan luvun 7 kirkkoa koskevassa alaluvussa 7.6 on sivulla 200 otsikko ”Kirkko ensimmäisen kerran strategisessa roolissa kriisiorganisaatiossa”, jonka alla olevasta tekstistä lainaan seuraavan:

Mikä merkitys [piispa Eero] Huovisen läsnäololla Thaimaassa oli päätöksentekoon ja sidosryhmien toimintaan, on vaikea arvioida, mutta kirkkohallituksen edustaja kutsuttiin myös keskiviikosta 29.12. lähtien valmiuspäällikkökokoukseen. On myös huomion arvoista, että valmiuspäällikkökokouksissa kirkolta oli kirkkoneuvos Matti Halttusen lisäksi myös viestintäjohtaja Ingvar Lindqvist. . . . Tämä oli ensimmäinen katastrofi, jossa kirkon edustajat kutsuttiin näin näkyvästi kriisiorganisaation johtoon. Aiemmissakin kriiseissä, niin Estoniassa, Myyrmannissa kuin Konginkankaan onnettomuudessa, kirkolla on ollut merkittävä rooli kanssakulkijana. Mutta strategisessa johdossa kirkko oli tällä tavoin ensimmäistä kertaa.

On kuviteltavissa, että kirkko olisi vastaisissakin kriiseissä jälleen mukana kriisiorganisaation johdossa. Tällöin siis kirkko kenties haluaisi noudatettavan nykyisenlaista matkaansaattohartauksien ja ekumeenisten muistohetkien käytäntöä tai jotain vastaavaa, kriisin luonteesta riippuen.

Kirkon yhteistoiminta ministeriöiden kanssa tekisi näille valtiollisille viranomaisille hankalaksi poiketa kerran jo kirkon läpi ajamista menettelytavoista, vaikka juuri samojen valtiollisten viranomaisten tulisi aina puolustaa ihmisten oikeuksia, ja tarvittaessa myös kirkkoa vastaan. Siksi toivon nimenomaan oikeuskanslerin puuttuvan nyt tähän tiettyyn yksittäiseen kirkon virheelliseen käytäntöön, matkaansaattohartauksiin niillekin vainajille, jotka eivät olisi sellaista onnettomuudessaan osakseen toivoneet.

Jouni Luukkainen